

CARİ İŞLEMLER BİLANÇOSUNDAKİ DEĞİŞMEYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER: BRIC ÖRNEĞİ*

Okan DOĞAN**

Fehim BAKIRCI***

Bahar BURTAN DOĞAN****

Alınış Tarihi: 15 Mayıs 2018

Kabul Tarihi: 01 Ekim 2018

Öz: Farklı ülkelerin değişik büyüme performansları ve entegrasyon hamleleri, dünya iktisat tarihinde muhtelif eksen ve paradigma kaymalarına yol açmıştır. Çalışmanın konusunu teşkil eden Brezilya, Rusya Federasyonu, Hindistan ve Çin Halk Cumhuriyeti'ni kapsayan bu sonuncu kayma, Jim O'Neill tarafından 2001 yılında "BRIC" terimi ile ifade edilmiştir. Dünyanın ekonomi liderliği unvanını 1890'da İngiltere'den devralan ABD, bu liderliğini ilk etapta 2050 olarak ifade edilen beklentilerin çok öncesindeki bir yıl olan 2014'te Çin Halk Cumhuriyeti'ne devretmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti ile ABD arasındaki bu devir-teslim; aslında 20. yüzyılın farklı iktisadî başarı öykülerinin son halkasını teşkil eden BRIC mucizesinin ete kemiğe bürünmesidir. Çalışmada BRIC ülkelerinin ekonomik performansları detaylarıyla ele alınmış ve bu eksen kaymasından münferiden değil birlikte hareket etmeleri halinde daha fazla menfaat elde edebilecekleri ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: BRIC, Ülke Sınıflandırmaları, Dünya Ekonomisi, Uluslararası İktisat, Panel Veri Analizi, Cari İşlemler Bilançosu

FACTORS AFFECTING THE CURRENT ACCOUNT BALANCE CHANGE: BRIC SIMPLE

Abstract: The various growth performances of different countries and integration attempts led to several axis and paradigm shifts in the world's economic history. The last shift including Brazil, RF, India and PRC, which forms the theme of the study, was nomenclatured by Jim O'Neill in 2001 as BRIC, being inspired by the first letters of the countries. USA took over the title of world economic leader from England in 1890 and handed over this leadership to PRC in 2014, a year which was very much earlier than the anticipations that was predicated at the first step as 2050. Actually, this handover among PRC and USA is the shaping of BRIC miracle in flesh and bones, which incorporates the last chain of the different economic success stories of the 20th century. In the study, the economic performances of BRIC countries are studied in details and it is revealed that they would afford more advantage from this axis shift if they take joint action.

Keywords: BRIC, Country Classifications, World Economics, International Economics, Panel Data Analysis, Current Account Balance

* Bu makale, Prof. Dr. Fehim BAKIRCI'nın danışmanlığında Okan DOĞAN tarafından hazırlanmış olan doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr., Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Doktora Programı mezunu

*** Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü

**** Doç. Dr., Dicle Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü

I. Giriş

Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC), Hindistan, Pakistan, Bangladeş, Tayland, Rusya Federasyonu (RF), Güney Kore, Japonya, Filipinler ve Endonezya topraklarının kesiştiği Doğu–Güneydoğu Asya coğrafyası, günümüz itibarıyla dünyanın ekseninin doğuya kaydığını öne süren tezlere kaynaklık etmektedir ve yeni sıklet merkezini teşkil etme yolunda en güçlü namzet olma yolunda hızla ilerlemektedir. Yeni yüzyılın ilk 15 yıllık zaman diliminin geride kaldığı bugünlerde zenginlik ve refah halen Avrupa ve Kuzey Amerika’da yoğunlaşsa dahi, tüm politik, sosyo-kültürel, akademik, entelektüel ve iktisadî çevreler nezdinde güç, zenginlik ve refah ekseninin Doğu’ya kaydığı kanaati gün geçtikçe pekişmekte, bu kanaat iktisadî verilerle de perçinlenmektedir. Daha da önemlisi, RF, ÇHC ve Hindistan başta olmak üzere iktisadî düzenlerini merkezi planlama sisteminin usul, metot ve prensiplerine göre değil, piyasa ekonomisinin gerekleri doğrultusunda şekillendirmeye başlayan ülkelerin, ilk adımları atmalarından günümüze kadar uzanan çeyrek asrı aşan süreçte geldikleri nokta, bu tercihin gerek ulusal, gerekse de küresel refah düzeylerine sağladığı katkının muhasebeleştirilmesine olanak sağlayacak bir olgunluğa erişmiştir.

Bu noktada 2000’li yılların başında ilk kez yüksek sesle söylenmeye başlanan ve kısaca BRIC olarak adlandırılan Brezilya, RF, Hindistan ve ÇHC, dünya ekonomisinde en hızlı gelişen yükselen piyasalar olarak kabul edilmektedir. Dört Büyükler olarak da adlandırılan bu ülkelerin geniş yüzölçümü, büyük nüfus, hızlı ekonomik büyüme gibi çok sayıda ortak özellikleri bulunmaktadır. Bu ülkelerin toplam yüzölçümü dünya yüzölçümünün %25’inden, toplam nüfusları ise dünya nüfusunun %40’ından daha fazlasını kapsamaktadır. Ekonomik göstergeler baz alınarak yapılan analizlerde global ekonomik gücün yakın gelecekte geleneksel ekonomik lider olarak gösterilen G-7 grubundan BRIC grubuna geçebileceği ve dünyanın ekonomik liderliğine BRIC ülkelerinin oturabileceği tartışmaları yapılmaktadır. BRIC ülkeleri hakkında çok sayıda çalışması bulunan Goldman Sachs, 2050 yılında dünyanın en büyük ekonomisinin ÇHC, üçüncü büyük ekonomisinin Hindistan, dördüncü büyük ekonomisinin Brezilya ve altıncı büyük ekonomisinin ise RF olacağı öngörüsünde bulunmaktadır. Ayrıca ÇHC ile Hindistan’ın imalat ve servis sektöründe, Brezilya ile Rusya’nın ise hammadde sektöründe küresel aktör olacakları tahmin edilmektedir. Özetle, BRIC ülkeleri ile G-7 ülkelerinin temel ekonomik göstergeleri karşılaştırıldığında birçok alanda BRIC ülkelerinin daha istikrarlı ve ileri düzeyde olduğu görülmektedir. Beşeri sermaye ve yer altı zenginlikleriyle birlikte yakın geçmişteki ekonomik performansları da göz önüne alındığında BRIC ülkeleri için ortaya atılan tezin gerçekleşebilirliği ihtimali artmaktadır (O’Neill, 2001: 1-16, Frank ve Frank,

2010: 46-54, Wilson ve Purushothaman, 2003:1-24'den aktaran: Sandalcılar, 2012: 4165).

Bu çalışmasının amacı ise, BRIC ülkelerinin iktisadî gelişim süreçlerini kapsamlı olarak analiz ederek yeni dünya iktisadi düzenindeki paradigma-eksen kaymalarını teorik-pratik açıdan ortaya koymak ve Türkiye'nin de içerisinde olduğu yükselen ekonomilere sahip ülkelerin dikkatine sunmak suretiyle alabilecekleri pozisyonlar/ ilave tedbirler ile iktisat politikaları vizyonu hakkında bilimsel önerilerde bulunmak ve pratik tavsiyeler üretmektir.

II. BRIC Ülkelerinin Dünya Ekonomisindeki Yeri ve Önemi

Sınıflandırma veya tasnif faaliyetlerinin temel amacı; bilgilere hızlıca, zahmetsizce, rahatlıkla erişim sağlanabilmesi ve an itibarıyla kullanıma hazır hale getirilebilmesini teminen ihtiyaç duyulmayanların ayıklanması, geriye kalanların sıraya konulması–düzenlenmesi, söz konusu işlemlerin mümkün mertebe belirli standart, metot–yöntemlerle gerçekleştirilmesine çalışılması ve bu sayede öğrenmenin, öğretmenin, araştırma–incelemenin kolaylaştırılmasıdır. Ülkelere yönelik sınıflandırma çalışmaları gerçekleştiren çok sayıda tüzel kişilik bulunmakla birlikte, Birleşmiş Milletler (United Nations–UN), Avrupa Birliği (European Union–EU), Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund–IMF), Dünya Bankası (World Bank–WB), Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organization–WTO), Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Cooperation and Development – OECD) ve Pricewaterhouse Coopers (PwC)'nin, kriter ve ölçütlerinin uluslararası tanınmışlığı/saygınlığı bağlamında ön plana çıktığı söylenilebilir.

IMF ve WB'nin ülkelerin ekonomik rakamlarını değerlendirerek yapmış oldukları gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülke sınıflandırmaları dünya ülkeleri tarafından genel kabul görmüş değerlendirmeler (Zengin ve Ayaz, 2014: 281) olup, Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: WB'ye Göre Ülkelerin Sınıflandırılması

ÜLKE SINIFI ¹	SAYISI
Düşük Gelirli Ülkeler (Low Income Countries)	31
Düşük Orta Gelirli Ülkeler (Lower Middle Income Countries)	51
Yüksek Orta Gelirli Ülkeler (Upper Middle Income Countries)	53
Yüksek Gelirli Ülkeler (High Income Countries)	80

Kaynak: www.worldbank.org

¹ WB'nin Temmuz 2015 sınıflandırmasına göre 2014 yılı itibarıyla kişi başına yıllık GNI;

- 1.045 \$'nin altında olanlar Düşük Gelirli Ülke,
- 1.236 ile 4.125 \$ arasında olanlar Düşük Orta Gelirli Ülke,
- 4.126 ile 12.735 \$ arasında olanlar Yüksek Orta Gelirli Ülke,
- 12.736 \$'ndan fazla olanlar Yüksek Gelirli Ülke şeklinde kabul edilmiştir.

21.yy'da dünya genelinde politik açıdan yaşanan değişimler eş zamanlı olarak küresel iktisadî düzen ve yapıda da değişimler meydana gelmiştir. 2000'li yılların başından itibaren ekonomisi hızla büyüyen ülkeler farklı şekillerde gruplandırılmıştır. Bunlardan ilki, Jim O'Neill tarafından 2001 yılında ortaya atılan BRIC'tir.

Aralık 2010 tarihinde Güney Afrika'nın da BRIC'e dâhil edilmesiyle Güney Afrika'yı da kapsayacak biçimde BRICS'e (Narin ve Kutluay, 2013: 32) dönüştüğü ifade edilmekle ve 2006 yılı Eylül ayında Brezilya, RF, Hindistan ve ÇHC Dışişleri Bakanları'nın ABD/New York'da bir araya gelmesiyle başlayan politik diyalogun, 2009 yılında ülke liderlerinin katılımıyla ilk olarak RF/Yekaterinburg'da, takip eden yıllarda da Güney Afrika Cumhuriyeti'nin de dâhil olmasıyla birlikte her yıl düzenli olarak tekrarlandığı bilinmekle birlikte, terimin isim babası Jim O'Neill'in Güney Afrika'nın ilavesine ihtiyatlı yaklaştığı görülmektedir (O'Neill, 2013: 108-114). Bu nedenle de çalışmada terimin orijinal haline sadık kalınmıştır.

A. BRIC'in Ortaya Çıkışı

II. Dünya Savaşı sonrası yıllar dünya ekonomisinin yeniden yapılanma sürecine girdiği, başarı veya başarısızlıkların bir arada yaşandığı yıllar olmuştur. Savaş öncesi dönemde 1929 Bunalımı'ndan etkilenmeyerek devasa sanayileşme hamleleri yapan Sovyet deneyimi özellikle savaş sonrası dönemde iki kutuplu bir dünyada Batı bloğu için adeta model arayışının dışında tutulmaya çalışılmıştır. Batının büyüme mucizesi arayışları içerisinde bir kısım örnekler de oluş(turul)muştur. Buna göre bazı ülkelerin ekonomide göz kamaştırıcı bir büyüme ve gelişme hızı yakaladığı, **Mucize (Miracle)** tabir edilen başarılar sergilediği 1950 ve 1960'lı yıllar, Almanya ve Japonya'nın ekonomik yapılanmalarını hızlıca tamamlayıp "**Alman Mucizesi**" ve "**Japon Mucizesi**"ni başardıkları dönemlerdir. 1960'ların ikinci yarısından başlayıp 1970'li yıllara uzanan dönem ise, bazı gelişmekte olan ülke ekonomilerinin hızlı bir büyüme performansı sergiledikleri ve yeni sanayileşen ülkeler arasına girmeyi başardıkları bir süreç olmuştur. 1980'li yıllarda Asya kıtasında Japonya'nın da bölgeye getirdiği dinamizm ile birlikte Güney Kore, Tayvan, Hong Kong, Singapur başta olmak üzere pek çok Uzak Doğu Asya ülkesi hızlı iktisadî büyümeleri ile dikkatleri üzerlerine çekmeye başlamış ve bu ülkeler açısından önemli başlangıç yılları olmuştur. 1980 ve 1990'lı yıllarda ekonomileri ortalama olarak %9 düzeyinde büyüyen bu ekonomiler "**Güney Doğu Asya Kaplanları**" olarak tanımlanmış ve "**Doğu Asya Mucizesi**" olarak literatüre girmiştir. Kaydedilen gelişmeler birçok gelişmekte olan ülkeye ilham kaynağı teşkil etmiş, bu ülkelerin kalkınma stratejileri çeşitli çalışmalara konu olmuştur. 21. yüzyılın başları ise hızlı iktisadî büyüme performansı gösteren farklı bir ülke grubunun ekonomik gelişmeleri üzerinde dikkatleri yoğunlaştırmış ve bu ülkelerin yakın gelecekte dünya ekonomisini nasıl

etkileyeceği yönünde çıkarımlarda bulunulmaya başlanmıştır (Özsoylu ve Algan, 2011: i).

Söz konusu çıkarımlar kapsamında; 2000’li yılların başından itibaren ekonomisi hızlı büyüyen, doğrudan yabancı yatırımların büyük bölümünü çeken ve küresel ekonomiyi etkileme gücü hızla artan ekonomiler farklı biçimde gruplandırılmaya başlanmıştır. Sözü edilen gruplandırmalar içerisinde, ucuz emek ve buna bağlı olarak düşük üretim maliyeti nedeniyle yüksek büyüme fırsatı yakalayan, doğrudan yabancı sermaye yatırımları çekebilen, ihracatını, döviz rezervlerini ve milli gelirini hızla arttıran, yaşanan ekonomik krizlerden daha az etkilenen dört ülke dikkatleri çekmiştir (Narin ve Kutluay, 2013: 31-32).

Bahse konu sınıflandırma/gruplandırma/kategorize etme arayışları çerçevesinde ortaya atılan **BRIC** terimi/akronimi; Brezilya, Rusya, Hindistan ve ÇHC’nin (**B**razil, **R**ussia, **I**ndia, **C**hina–**BRIC**) oluşturduğu ülkeler grubunu ve bu ülkelerin yenedünya düzeninde temsil ettiği konumu sembolize etmek üzere geliştirilmiştir. BRIC ülkelerinin ortak temel karakteristik özellikleri, nüfuslarının fazla oluşu, zengin doğal kaynaklarının bulunması, gelişme düzeyi açısından ikinci aşamada yer alan ülkeler arasında (Hindistan birinci aşamada) yer almaları, hızla artan ulusal gelirleri, tüketici sayılarının fazlalığıdır. Bu ekonomilerin büyüme dinamikleri genel itibarıyla benzerlikler göstermektedir (Özsoylu ve Algan, 2011: 1).

BRIC hipotezine² göre, her şeyin yolunda gitmesi durumunda, 40 yıldan az bir sürede BRIC ekonomileri bir bütün olarak ABD Doları (\$) bazında G-6’dan daha büyük olabileceği öne sürülmektedir. Buna göre 2025 itibarıyla G-6’nın yarısının fazlasına tekabül edebilecek, 2050 yılında \$ bazında mevcut G-6 ülkelerinden sadece ABD ve Japonya en büyük 6 ekonomi arasında yer alabilecektir (Wilson ve Purushothaman, 2003: 1). BRIC içerisinde ÇHC ile Hindistan sanayi ürünleri ve RF ile Brezilya da hammadde alanında dünyanın başat mal ve hizmet tedarikçileri olacak, politik ittifak veya ticaret birliği kurmasalar dahi güçlü bir ekonomik blok potansiyeline sahip olacaklardır (Dolgikh ve Kokin, 2009: 885).

B. BRIC Ülkelerinin Dünyadaki Yeri

Dünyada Satınalma Gücü Paritesi’ne (Purchasing Power Parity–PPP) göre kişi başına Gayrisafî Yurtiçi Hasıla (Gross Domestic Product–GDP) ve BRIC ülkelerinin temel sosyo-ekonomik verilerinin yıllar içerisindeki seyri ile ilgili detayları incelendiğinde, Temmuz 2015 itibarıyla bu dört ülke, dünya toplam nüfusunun %40.87’sini oluşturmakta, \$ bazında PPP’ye göre GSYH’nin %30.59’unu üretmektedir. Bu ülkelerin seçili göstergeler bağlamında dünya ekonomisindeki yerini/paylarını gösteren temel veriler Tablo 2’de sunulmuştur.

² Her ne kadar öngörülerini tahmin edilenden önce gerçekleşme temayülü göstermekle birlikte, projeksiyonlar için baz alınan tarihlere henüz ulaşılması nedeniyle literatürde kullanılan “BRIC Tezi” yerine “BRIC Hipotezi” tabiri tercih edilmiştir.

Tablo 2: BRIC Ülkelerinin Dünyadaki Konumu³

ÜLKE	Nüfus (%)	İşgücü (%)	Alan (%) ⁴	GSYH Payı (%) ⁵	Yurtiçi DYY (%)	İhracat (%)	İthalat (%)	Finansal Rezerv (%) ⁶	Elektrik Tüketimi (%)	Doğalgaz Tüketimi (%)	Petrol Tüketimi (%)	CO ₂ Emisyonu (%)
Brezilya	2.81	3.22	5.61	2,78	3.47	1.14	1.08	2.81	2.14	1.12	3.33	1.46
RF	1.96	2.21	10.99	3.05	1.34	2.03	1.22	2.95	4.72	11.96	3.11	5.21
Hindistan	17.25	14.81	1.99	7.60	1.10	1.73	2.68	2.90	3.83	1.48	4.00	5.36
ÇHC	18.84	23.72	6.26	17.16	4.72	13.64	9.90	25.14	24.47	5.27	11.64	29.26
BRIC	40.86	43.96	24.85	30.59	10.63	18.54	14.88	33.80	35.16	19.83	22.08	41.29
Türkiye	1.09	0.87	0.52	1.39	0.68	0.92	1.26	2.95	0.87	1.42	0.80	0.87

Kaynak: World Factbook.

BRIC ülkelerinin her biri farklı özelliklere sahiptir. Brezilya, Latin Amerika'daki en büyük ülke olmakla beraber ülkenin gelecekte iktisadî etki meydana getirecek gücü, zengin doğal kaynaklarından kaynaklanmaktadır. ÇHC dâhil çok sayıda ülke, doğal kaynaklarından yararlanmak için Brezilya'da büyük yatırımlar yapmaktadır. RF de, Brezilya gibi doğal kaynak yönünden zengin olmakla birlikte, özellikle bilim ve mühendislik alanlarında güçlü insan kaynaklarına sahip durumdadır. Hindistan ve ÇHC'nin önemli sayıda beşerî sermayesi mevcuttur ve bu ülkelerin ekonomileri oldukça hızlı gelişme göstermektedir (Hitt vd., 2005'den aktaran: Atabay Baytar, 2012: 405).

Gelişmekte olan ülkeler açısından da lokomotif görevini üstlenen bu dört ülke ekonomisinin benzerlikleri olduğu kadar önemli farklılıkları da bulunmaktadır. Bu grupta yer almalarının önemli bir nedeni, ekonomik reform ve dönüşümle birlikte hızlı iktisadî büyüme kaydetmiş olmaları ve GSYH'sı en yüksek olan ülkeler arasında ilk sıralarda bulunmalarıdır. 1980 sonrası yıllarda bu ülkelerin dünyanın büyük ekonomileri arasına girmelerinin arkasında yatan önemli neden, ÇHC ve Hindistan'da hızlı büyüme, Brezilya ve RF'de ise sahip olunan doğal kaynak zenginliğine bağlı yüksek gelirler olmuştur. Karakteristik özelliklerindeki benzerliklerin yanı sıra bu ülkelerin büyümeye temel oluşturan sektörleri ve kaynakları birbirlerinden farklılık göstermektedir. ÇHC'nin büyümesinde ihracat, Hindistan'ın büyümesinde iç talep ve hizmetler sektörü, Brezilya'nın büyümesinde tarımsal ürün ve emtia ihracatı, RF'nin büyümesinde ise sahip olduğu doğal kaynakların dünya piyasalarında fiyatlarının hızlı artışı etkili olmuştur. Netice itibarıyla yeni dünya düzeni içerisinde geleceğin dünya ekonomisine yön vereceği tahmin edilen bu ekonomilerin tüm olumsuzluklara rağmen büyümesi durdurulamamakta, yaşanan global kriz ve olumsuzluklar sadece bu ülkelerin büyümelerini yavaşlatabilmektedir. BRIC ülkeleri bütün

3 World Factbook'ta 20 Mayıs 2016 itibarıyla belirtilen en güncel veriler (elektrik, doğalgaz tüketimi ile CO₂ emisyonu için 2012 tahmini, petrol tüketimi için 2013 tahmini, diğerleri için 2015 tahmini ve \$ bazında) esas alınarak hesaplanmıştır.

4 Kara yüzdesi baz alınmıştır.

5 PPP'ye göre.

6 Tespit edilebilen döviz ve altın rezervleri.

bunların yanı sıra; çok sayıda bilim adamı, teknik donanımlı mühendis ve deneyimli yöneticiler barındıran beşeri sermaye kaynak havuzuna sahip olmaları açısından da dikkat çekmektedir (Özsoylu ve Algan, 2009: ii, 3).

BRIC ülkelerinin her birinin ekonomik olarak farklı özellikleri vardır. Örneğin Brezilya bir tarım ülkesi olup en çok ihracatı ÇHC'ye yaparken, ÇHC BRIC ülkelerinin imalathanesi olup, dışarıdan hammadde ithal etmek durumundadır. Aynı zamanda içeride ürettiği ürünleri dışarıya satan, ekonomisi ihraç yönlü çalışan bir ülkedir ve sanayi bakımından diğer üyelerle karşılaştırıldığında daha ileridedir. RF enerji (doğalgaz ve petrol) alanında zengindir. Hindistan ise hizmet sektöründe gelişmiş olup, yazılım alanında en önde gelen ülkelerdendir. Her bir üye ekonomik alanda farklı şekilde etkinliğini sürdürürken, ÇHC ve Hindistan BRIC ülkeleri arasında en önemli yeri almaktadır. ABD Ulusal İstihbarat Konseyi'nin raporuna göre 2030'a gelindiğinde –her ne kadar nasıl olacağı bilinmese de– uluslararası sistem değişmiş olacaktır. Şu anda ABD eskisi kadar baskın bir güç değildir. Ancak, ÇHC de ABD ile mücadele edebilecek güce sahip değildir. Ayrıca 2050 yılına gelindiğinde ABD her ne kadar en güçlü ülke konumunda olacak olsa da bu gücü ÇHC ve Hindistan ile paylaşacaktır. Brezilya ise dördüncü ekonomik güç olarak Japonya'nın yerine geçecektir. Yani uluslararası sisteme çok kutupluluk hâkim olacaktır. Şu durumda asıl merak konusu BRIC'in değişen sistemdeki rolünün ne olacağıdır. Ayrıca dünya gücü olma yolunda ilerleyen iki güç, ÇHC ve Hindistan'ın da uluslararası alandaki yeri gelecekteki sistem için bir ipucu olacaktır (Araz, 2015).

C. Jim O'Neill'in BRIC Hipotezi

Jim O'Neill, 30 Kasım 2001 tarihinde yayınlanan **“Building Better Global Economic BRICs”** başlıklı çalışmada, 2000 yılı sonu itibarıyla PPP temelinde BRIC ülkelerinin toplam büyüklüğünün dünya GSYH'sinin %23.3'ünü teşkil ettiğine, bu açıdan Avro bölgesi ve Japonya'nın her ikisinden de büyük olduğuna, hatta bu ülkelerden bazılarının tek başına kimi G7 ülkelerini geçtiğine dikkat çekmiştir. Nitekim 2000'in sonu itibarıyla \$ bazlı cari fiyatlar (Current Prices–CP) ile dünya GSYH'sinin %3,6'sını üreten ÇHC, küçük bir farkla da olsa İtalya'yı geçmiş olup, Kanada'dan ise epeyce büyüktür. Söz konusu tespitten hareketle de, 11 ülke (G-7 ve BRIC ülkeleri) için gelecek on yılda nominal GSYH ve döviz kuru değişimleri hakkında geliştirdikleri dört farklı senaryonun hepsinde, BRIC ülkelerinin dünya GSYH'deki görece ağırlığının ister cari (%8.0'den %14.2'ye), isterse de PPP (%23.3'ten %27.0'ye) bağlamında artacağını öne sürmüştür. Bu yöndeki bir gelişmenin G-7 bünyesinde belirgin bir reforma yol açarak temsil olunan Avro bölgesi ülkesi sayısının üçten bire düşürülmesi, BRIC ülkelerinin nispi büyümesinin beklentilere uygun bir şekilde sürmesi halinde, bahse konu ülkelere de küresel ekonomi politikalarını koordine bu anahtar yapıya dâhil olmaları fırsatının

sağlanması suretiyle G-8 veya G-9'a dönüştürülmesi gerektiğine işaret etmiştir (O'Neill, 2001: 3).

Dünyadaki tüm politik, ekonomik, akademik ve entelektüel çevrelerde yankı uyandıran Jim O'Neill'in 2001 yılında yaptığı bu analiz, ekonomik güçle orantılı olarak dünya siyasetinde teşkil edilen hegemonya ve vesayet sisteminin, yine iktisadî göstergelere dayalı olarak neden yeni bir dünya düzenine doğru değişmesi gerektiğini, hem de egemen güçlerin kontrolü altındaki bir kuruluş tarafından dile getirilmesi bağlamında tarihi bir önem arz etmektedir. Bu değişimin günümüz itibarıyla geldiği nokta, Türkiye'ye ait veriler de dâhil edilmek suretiyle Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablodaki verilerin tetkikinden, CP (cari fiyatlar) yerine PPP baz alındığında, dört ülkenin üçünün (ÇHC, Hindistan ve RF) ekonomilerinin 2000 yılı itibarıyla potansiyel olarak üç kattan fazla büyük oldukları görülebilmektedir. Gerçekten de PPP temelinde ÇHC dünyanın ikinci, Hindistan da dördüncü büyük ekonomisi olup, BRIC ülkelerinin tamamı da Kanada'dan büyüktür. Ayrıca 2000'e kıyasla 2015 yılı verilerine bakıldığında, G-7 ülkelerinin oransal olarak hem CP hem de PPP bazında gerilediği, BRIC ülkelerinin GSYH oranlarının ise arttığı görülmektedir.

Tablo 3: GSYH Ağırlığı Karşılaştırmaları

ÜLKE	2000			2014		
	GSYH AĞIRLIĞI (1) ⁷	GSYH AĞIRLIĞI (2) ⁸	ORAN (1/2)	GSYH AĞIRLIĞI (1)	GSYH AĞIRLIĞI (2)	ORAN (1/2)
ABD	23.98	33.13	0.72	16.03	22.34	0.72
Japonya	7.99	15.83	0.50	4.28	5.90	0.73
Almanya	5.01	6.25	0.80	3.46	4.96	0.70
İngiltere	3.43	4.71	0.73	2.39	3.83	0.62
Fransa	3.51	4.29	0.82	2.40	3.63	0.66
İtalya	3.38	3.58	0.94	1.98	2.75	0.72
Kanada	2.17	2.33	0.93	1.47	2.30	0.64
G-7 Toplamı	49.47	70.12	0.71	32.01	45.71	0.70
Brezilya	2.92	1.96	1.49	3.01	3.10	0.97
RF	2.70	0.82	3.29	3.09	2.39	1.29
Hindistan	5.06	1.58	3.20	6.79	2.63	2.58
ÇHC	12.59	3.59	3.51	16.58	13.28	1.25
BRIC Toplamı	23.27	7.95	2.92	29.47	21.40	1.38
Türkiye	1.05	0.67	1.58	1.38	1.02	1.14

Kaynak: O'Neill 2001: 4⁹.

7 PPP'ye göre GSYH (%).

8 CP ile GSYH (%).

9 2015 yılı World Factbook verileri baz alınarak hesaplanmış ve yazar tarafından tabloya ilave edilmiştir.

Bu hesaplamalar, genel ekonomik ve politik işbirliğine olan ihtiyaç kadar küresel para, maliye ve diğer ekonomik politikaların gerçekten küresel bir temelde realize edilmesi gerektiği bağlamında önemli hususları ortaya çıkarmaktadır. ÇHC ve İtalya arasındaki basit bir kıyaslama bu noktayı net olarak aydınlatılmaktadır.

Tablodaki verilere bakıldığında, CP ile GSYH temelinde dahi ÇHC ekonomisi az da olsa İtalya'dan büyüktür, dolayısıyla da ÇHC'deki genişletici bir para veya maliye politikasının küresel ölçekte İtalya'daki benzer politikalarından daha fazla etki yapması beklenebilecektir. Detaylandırmak gerekirse, CP ile GSYH açısından %3.59 olan ÇHC'nin 2002'de %7 büyümesi, dünya ekonomisinin büyümesine %0.25 katkı yapmakta, PPP ile GSYH yönünden dünya ekonomisindeki ağırlığının %12.59 olarak kabul edilmesi durumunda ise dünya ekonomisinin büyümesine katkısının oranı %0.88'e yükselmektedir. Bu noktadan hareketle PPP'ye göre GSYH'nin CP ile GSYH'ye göre ekonominin potansiyelini daha fazla yansıttığı kabul edildiğinde, İtalya ekonomisinden yaklaşık dört kat daha büyük olan ÇHC ekonomisindeki olası bir politika değişiminin görece etkisinin de daha yüksek olacağı rahatlıkla söylenebilecektir.

GSYH'nin CP ile mi, yoksa PPP'ye göre mi ölçülmesi noktasında hangi yöntemin doğru olduğu bilinmemekle birlikte, hem Goldman Sachs hem de IMF tarafından PPP dönüşüm metodolojisinin kullanılması tercih edilen bir uzlaşımır. Ayrıca hangisinin doğru olduğu çok da fazla fark etmeyebilecektir. Zira geleceğe ister cari \$ fiyatlarıyla, isterse de PPP cinsinden bakılsın, dünya ekonomisindeki anahtar ülkelerin görece konumları değişmektedir. Dolayısıyla G-7'nin dünya iktisat politikalarının tartışıldığı/koordine edildiği gerçek bir platform olabilmesi için ABD, Japonya, Almanya, Fransa ve İngiltere'ye İtalya ve Kanada'dan ziyade ÇHC ve Hindistan katılmasının daha adil olacağı söylenebilecektir. O'Neill de makalesinde en azından ÇHC'nin G-7 Kulübü'nde temsil edilmeyi ve dört farklı senaryo ile Brezilya, RF ve Hindistan'ın da en azından Kanada'ya kıyasla G-7'ye dâhil olmayı daha fazla hak ettiğini ortaya koymuştur (O'Neill, 2001: 1-12).

Tablo 4: BRIC Ülkelerinin G-6 Üyelerini Yakalama ve Geçme Öngörülerine İlişkin Projeksiyonların Takvimi (2003 ve 2008 yılları tahminleri)

Ülke	Tahmin Yılı	Fransa	Almanya	İtalya	Japonya	İngiltere	ABD
Brezilya	03	2031	2036	2025	–	2036	–
	08	2027	2029	2020	2034	2038	–
ÇHC	03	2004	2007	2000	2016	2005	2041
	08	2006	2008	2004	2010	2006	2027
Hindistan	03	2019	2023	2016	2032	2022	–
	08	2021	2024	2017	2027	2023	–
RF	03	2024	2028	2018	–	2027	–
	08	2024	2029	2017	2037	2027	–

Kaynak: O'Neill ve Stupnytska (2009: 23).

21. yüzyılın ilk 15 yılında Brezilya, RF, Hindistan ve ÇHC o kadar hızlı bir büyüme performansı sergilemişlerdir ki, BRIC teriminin isim babası olan Jim O'Neill'in uzun yıllar Varlık Yönetimi Departmanı Başkanlığı görevini yürüttüğü Goldman Sachs Yatırım Bankası dahi projeksiyonlarını revize etmek durumunda kalmıştır. Söz konusu projeksiyonlar Tablo 4'te özetlenmiştir.

Tablo 4'e göre O'Neill ve Stupnytska, ÇHC'nin 2027 yılında ABD'yi yakalayacağını öngörmüştür. Oysa ÇHC PPP'ye göre GSYH açısından ABD'yi 2014 yılı itibarıyla yakalamış ve geçmiştir. Tablo 5'deki veriler de ABD, AB ve Japonya'nın dünya ekonomisindeki payının BRIC ülkeleri karşısında nasıl gerilediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 5: ABD, AB ve Japonya ile BRIC'in Dünya Ekonomisindeki Paylarının Karşılaştırılması (%)

ÜLKELER BLOĞU	2011	2012	2013	2014	2015 ¹⁰
ABD+AB+Japonya	43.0	42.0	37.3	37.1	38.46
BRIC	25.2	25.7	26.7	29.4	31.0

Kaynak: Dural, 2015.

2000 ve 2015 yılları için G-7 ve ülkelerinin durumlarını gösteren Tablo 5, iki bloğun ülkeleri arasındaki makasın öngörülerden çok daha hızlı kapanacağını göstermektedir.

Tablo 6: BRIC ve G-7 Ülkeleri ile Türkiye GSYH'lerinin Seyri (Milyar USD)

ÜLKELER	2000		2015	
	GSYH (PPP)	GSYH (CP)	GSYH (PPP)	GSYH (CP)
ABD	9.963	9.963	17.419	17.419
Japonya	3.319	4.760	4.655	4.601
Almanya	2.082	1.878	3.757	3.868
Fransa	1.458	1.289	2.604	2.829
İngiltere	1.425	1.417	2.597	2.988
İtalya	1.404	1.077	2.156	2.141
Kanada	903	699	1.602	1.785
Brezilya	1.214	588	3.275	2.417
RF	1.120	247	3.356	1.861
Hindistan	2.104	474	7.384	2.048
ÇHC	5.230	1.080	18.017	10.355
Türkiye	437	203	1.502	798
G-7 Toplamı	20.554	21.083	34.790	35.631
BRIC Toplamı	9.668	2.389	32.032	16.681
Dünya Toplamı	41.552	30.073	108.681	77.961

Kaynak: O'Neill 2001: 4¹¹.

10 World Factbook verileri baz alınarak yazar tarafından ilave edilmiştir.

Tablodan görülebileceği üzere 2000 yılında PPP'ye göre GSYH bazında dünyanın ilk sekiz ülkesinin sadece ikisi BRIC üyesi iken, 2015 yılı itibarıyla dört BRIC ülkesinin tamamı ilk sekize girmiştir. Ayrıca 2000 yılı itibarıyla PPP'ye göre dünya GSYH'sının %49.47'sini G-7, %23.26'sını BRIC ülkeleri üretirken, 2015 yılı itibarıyla bu oranlar G-7 için %32.01'e gerilemiş, BRIC için ise %29.47'ye yükselmiştir. CP'ye göre GSYH bağlamında G-7 için 2000 yılında %70.1 olan oran %45.70'e gerilerken, BRIC için %7.94 olan oran %21.40'a yükselmiştir.

Siyasi, sosyal, kültürel ve iktisadî yapıları, politikaları, sistem ve modelleri açısından birbirlerinden farklı karakteristikleri bulunsada dahi, BRIC ülkelerinin 21. yüzyılda ABD, Japonya, İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya ve Kanada'nın oluşturduğu G-7 ülkelerinin karşısındaki en önemli ve belki de tek ekonomik bloğu oluşturacağı hususunda dünya genelinde bir uzlaşma bulunduğu söylenilebilecektir. Geleceğin en güçlü ekonomileri olacağı varsayılan ve dünya ekonomisine damgasını vuracağı öngörülen Brezilya, RF, Hindistan ve ÇHC'nin bu öngörüyü doğrulama potansiyeli aşağıda kapsamlı bir şekilde ekonometrinin desteğiyle analiz edilmeye çalışılmıştır.

D. Literatür İncelemesi

Küreselleşen dünyada cari açık ve kısa vadeli sermaye akımları tüm ülkeler için son derece önemli iktisadî konulardandır. Bir ekonomide cari açığın giderek artması döviz kurunun aşırı derecede yükselmesine sebep olabilmekte, bu durum yurtiçinde ithal mallarının fiyatını yükselterek para politikasını yürütmekle görevli olan kurumların fiyat istikrarını sağlama amacına ulaşması açısından sorun teşkil edebilmektedir. Bu yüzden cari açık ülkeler için fazla istenmeyen, ancak ekonomik büyümenin gerçekleştiği pek çok ülkenin yaşamış olduğu kaçınılmaz bir sonuçtur.

Ekonomik büyüme ile cari açık arasındaki ilişki gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler açısından farklılık göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelerde, ihracat için gerekli olan hammadde, ara malı ve yatırım malları yeterli derecede mevcut olmadığından bu malların ithal edilmesi gerekmektedir. Bu sebeple ihracatın gerçekleşebilmesi için bir miktar ithalata da katlanılması icap etmektedir. Dolayısıyla da iktisadî büyüme arttığında ithalat ve beraberinde de cari açık artmaktadır. Gelişmiş ülkeler de ise cari açık kısa vadeli finansal sorunlardan kaynaklanmaktadır. Gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelerin ihracat yapabilmek için yaşadığı sorunlarla karşılaşmamaktadır. Gelişmiş ekonomilerde cari açığın artması kısa dönemde döviz ve finansman sorunu meydana getireceği için iktisadî büyüme üzerinde olumsuz etkilere yol açabilmektedir.

Teorik olarak cari açığın finansmanı birkaç yolla sağlanmaktadır. Bunlardan ilki bu sorunun görmezden gelinmesi/ ihmal edilmesi, ikincisi ise sermaye akımlarıyla finanse edilmesidir. Bir ülkede cari işlemler dengesi açık veriyorsa ve sermaye işlemleri dengesi cari işlemler dengesinde meydana gelen bu açığı kapatacak kadar fazla veriyorsa, cari işlemler dengesinde meydana gelen açık sermaye akımı yoluyla karşılanmıştır. Cari işlemler dengesinde meydana gelen açığı ödemeler bilançosu dengesinin cari işlemler ve sermaye işlemleri dengesi kalemlerinin dışındaki diğer iki kalemi olan resmi rezervler ve net hata ve noksanlar hesabıyla finanse etmek mümkündür. Bu araçlara başvurulmadığı takdirde üçüncü yöntem olarak dış borçlanma yapılabilir. Ancak, dış borçlanma, cari açığı finanse etmek için kullanılan diğer araçlara göre daha maliyetli olabileceğinden çok da tercih edilmeyen bir finansman şeklidir.

Chinn ve Prasad (2000); 18 endüstriyel ve 71 gelişmekte olan ülke ekonomisinde cari açık ve iktisadî büyüme ilişkisini incelemek için 1971–1995 dönemi verilerini kullanarak panel veri analizi yapmışlardır. Çalışmanın sonucunda cari açık ve iktisadî büyüme arasında zayıf bir ilişki belirlenmiş, cari işlemler açığının endüstriyel ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde gösterdiği farklılıkların nedenleri açıklanmıştır.

Kandil ve Greene (2002); Amerikan ekonomisi için cari açık ve iktisadî büyüme arasındaki ilişkiyi test etmek için 1960-2000 verileri ile eşbütünleşme testi ve hata düzeltme modeli (ECM) kullanılarak yapılmıştır. 1960-2000 dönemi hem yıllık hem de üç aylık; 1990-2000 ve 1995-2000 dönemi ise üç sadece üç aylık verilerek kullanılarak üç dönem halinde incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, GSYH'nın ithalata bağlı olarak artmasıyla cari işlemler dengesini bozarak cari açığın artmasına neden olduğu tespit edilmiştir.

Freund ve Warnock (2005); cari işlemler dengesi ve iktisadî büyüme arasındaki ilişki 26 gelişmiş ülke ekonomisi üzerinden incelenmiştir. Çalışmada 1980–2003 dönemi verileri kullanılarak zaman serisi analizleri ve panel veri seti yardımıyla analiz edilmiştir. Cari işlemler açığında meydana gelen artışların iktisadî büyüme üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Tarı ve Bozkurt (2006); büyümenin istikrarsızlaştığı 1990 sonrası dönem ele alınarak istikrarsız büyümenin kaynakları 1991Q:1-2004Q:3 dönemi üçer aylık verileri kullanılarak VAR analizi yardımıyla araştırılmıştır. Büyümedeki istikrarsızlığın nedeninin öncelikle kendisi olduğu, ayrıca cari işlemler ve kamu kesimi borçlanma gereği üzerinde meydana getirdiği doğrudan ve dolaylı etki nedeniyle faiz oranı olduğu saptanmıştır.

Herwartz ve Siedenburg (2007); 16 OECD ülkesini içeren ve 1980-2004 dönemi verileri kullanılarak panel veri analizi yardımıyla cari açığın nedenleri araştırılmıştır. Bu çalışmada, cari açığın nedeni olarak dört faktör belirlenmiştir. Bunlar; geçmiş cari işlemler açığı, bütçe açığı, çıktı üretimindeki farklar ve ticaretteki değişikliklerdir.

Prasad vd. (2007); sanayileşmiş ve sanayileşmemiş ülkelerin verileri kullanılarak bu ülkelerde cari işlemler dengesi ve iktisadî büyüme arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. Sanayileşmiş ülkelerde cari açıkta meydana gelen bir artışın büyümeyi olumlu etkilediği tespit edilmiştir. Sanayileşmemiş ülkelerde ise cari açıkların büyümeye bir etkisi saptanmamış, cari fazla verilmesi veya cari açığın azalması durumunda iktisadî büyümenin bundan pozitif yönde etkilendiği tespit edilmiştir.

Gök (2008); Türkiye ekonomisi için 1992:1-2007:3 dönemi üçer aylık verileri kullanılarak cari işlemler açığı ve kısa vadeli sermaye hareketleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Finansal serbestleşmenin ardından, gelişmekte olan ülkelere doğru kısa vadeli sermaye hareketleri gerçekleşmiştir. Sıcak para akımı olarak da adlandırılan bu sermaye hareketlerinin diğer makroekonomik değişkenlerle birlikte cari işlemler dengesi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Çalışma, Zivot ve Andrews birim kök testleri ve Pesaran tarafından geliştirilen sınır (bound) testi kullanılarak yapılmıştır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde dış ticaret işlemlerinden kaynaklanan açıklar kısa vadeli sermaye akımları ile finanse edildiği için bu çalışmada kısa vadeli sermaye hareketlerinin cari işlemler dengesi üzerindeki etkisi kısa vadeli sermaye hareketlerini belirleyen uluslararası faiz oranı, ulusal paranın değerlenme oranı, dış borç ve iktisadî büyüme gibi makro ekonomik göstergelerle açıklanmıştır. Yapılan analizler sonucunda, uzun dönemde faiz dışı cari dengeyi belirleyen en önemli unsurun GSYH büyüme oranları, ulusal paranın değerlenmesi ve net doğrudan yabancı yatırımların GSYH'ya oranı olduğu saptanmıştır. Kısa dönemde ise spekülasyon sermaye hareketlerinin en önemli belirleyicisi uluslararası faiz oranıdır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yüksek büyüme oranları beraberlerinde yüksek cari açıkları getirdiği için yüksek oranlı büyüme yerine sürdürülebilir büyüme hedefinin daha sağlıklı olduğu görüşü ileri sürülmüştür. Cari işlemler açığının temel problemi finanse edilmiş şekli olduğu için daha sağlıklı yollardan finanse edilmesi bu problemi ortadan kaldıracaktır.

Bitzis vd. (2008); Yunan ekonomisinde cari işlemler dengesini etkileyen faktörler incelenmiştir. Çalışmada 1995Q:1-2006Q:4 verileri kullanılarak Johansen eşbütünleşme analizi ve hata düzeltme modeli (ECM) kullanılarak analiz yapılmıştır. Analize konu olan bütün faktörlerin cari işlemler açığı üzerine az ya da çok etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Milli gelirin artmasına bağlı olarak cari işlemler açığının da arttığı sonucuna varmışlardır. Bütçe açığının cari açık üzerinde güçlü bir etkisi olduğu saptanmamıştır. Reel döviz kuru ve faiz oranının son on yılda cari açık üzerine büyük bir etkiye sahip olduğu da belirtilmiştir.

Telatar ve Terzi (2009); Türkiye ekonomisi için iktisadî büyüme ile cari açık ilişkisini 1994:4-2005:5 arası dönemini kapsayan üçer aylık verilerle tahmin etmişlerdir. Araştırma yapılırken Granger nedensellik ve VAR yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın amacı iktisadî büyüme ve cari açık ilişkisi ile ilgili literatürde yer alan iki farklı yaklaşımdan hangisinin Türkiye için geçerli

olduğunu araştırmaktır. Bu yaklaşımlardan ilki, iktisadî büyüme ve cari açık arasında ters yönlü ve kuvvetli bir nedensellik ilişkisi olduğunu söyler. İkincisi ise büyüme oranındaki artış ile yüksek oranlı cari açıklar arasında zayıf ya da sistematik herhangi bir nedensellik ilişkisi olmadığını savunur. Çalışmanın sonucunda büyüme oranı ve cari açık arasında ters yönlü bir ilişki bulunduğu ve Türkiye'nin cari açığa dayalı olarak büyüdüğü tespit edilmiştir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin çoğu ithalata dayalı olarak büyüdüklerinden cari işlemler dengesinde bozulmalar meydana geldiği belirtilerek uzun vadede yerli endüstride ara malı üretiminin desteklenerek bu dengesizliklerin ortadan kaldırılabilmesi ve işsizliğin de azaltılabileceği fikri savunulmuştur.

Lebe vd. (2009); Romanya ve Türkiye ekonomisi için iktisadî büyüme ve döviz kurunun cari açık üzerindeki etkisi incelenmiştir. 1997Q:2-2007Q:3 dönemi ve reel döviz kuru oranları ile cari işlemler dengesi verileri kullanılarak Yapısal Vektör Otoregresif Analizi (SVAR) yöntemi ile analiz edilmiştir. Her iki ülke için de cari işlemler açığının yüksek oranda iktisadî büyümeye ve reel döviz kuruna bağlı olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak, cari açığın iktisadî büyümedeki değişimlerden etkilenme oranının 4/5 oranında olduğu not edilmiştir.

Morsy (2009); petrol ihraç eden ülkelerde cari işlemler dengesini etkileyen faktörler incelenmiştir. Çalışma 28 ülke üzerinde ve 1970-2006 dönemi verileri ile Dinamik Panel Tahmin Analizi yöntemi yardımıyla yapılmıştır. İktisadî büyümenin cari işlemler dengesi üzerinde önemli bir etkisi olmadığı sonucuna varılmıştır.

Güngör (2010); Türkiye ekonomisinde portföy yatırımlarının cari işlemler dengesine etkileri EKK yöntemi ve Granger nedensellik testi kullanılarak 1991Q:4-2009Q:2 dönemi verileri ile incelenmiştir. Granger nedensellik testi sonucuna göre portföy yatırımları ve cari işlemler dengesi arasında tek yönlü ve güçlü bir nedensellik ilişkisi olduğu saptanmıştır. Portföy yatırımları girişinin, TL'nin yabancı paralar karşısında değer kazanması, kamu dengesinin bozulması, yurtiçi tüketim talebinin artması ve yatırımların ticarete konu olmayan sektöre yönelmesi yollarıyla cari açığa neden olduğu sonucuna varılmıştır. Sermaye akımlarının portföy giriş-çıkışı üzerine sınırlamalar koyma, döviz piyasası ve sermaye piyasası işlemlerinin ve gelirlerinin vergilendirilmesi yoluyla kontrol altına alınabileceği önerilerinde bulunulmuştur.

Turguter (2011); 2003:1-2011:3 dönemi aylık verileri kullanılarak Türkiye ekonomisi için cari işlemler dengesinin iktisadî büyüme üzerindeki etkisi incelenmiştir. Analizde VAR yöntemi ve Granger testi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda cari işlemler dengesi ve iktisadî büyüme arasında uzun dönemde eşbütünlük ilişkisinin bulunduğu ve cari işlemler değişkeninin GSYH'yi ters yönde etkilediği tespit edilmiştir. Çalışmada, cari işlemler dengesi açığı ve iktisadî büyüme ilişkisinin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için kısa, orta ve uzun vadeli izlenebilecek politika önerileri verilmiştir. Türkiye

ekonomisinin, sahip olduğu potansiyeli ortaya çıkararak küresel rekabet koşullarına kendini yetiştirerek ve tüm yapısal sorunlarını çözerek sürdürülebilir iktisadî büyüme ve yüksek ekonomik kalkınma düzeyine ulaşabileceği söylenmiştir.

Kostakoğlu ve Dibo (2011); cari açık ve iktisadî büyüme arasındaki ilişkinin yönünü 1991:Q4-2010:Q2 dönemine ilişkin verileri kullanarak VAR yöntemi ile Türkiye ekonomisi için analiz yapmışlardır. Yapılan analiz kapsamında öncelikle birim kök testi gerçekleştirilmiş ve uygun gecikme uzunluğu belirlenerek, bu gecikme 1(bir) olarak tespit edilmiştir. Daha sonra etki-tepki fonksiyonlarına bakılarak GSYH’de meydana gelen bir birimlik değişimin cari işlemler dengesi üzerinde negatif bir etkiye yol açarak, cari açığı arttırdığı gözlemlenmiştir. Bu negatif etkinin üç dönem boyunca sürdüğü ve etkinin giderek azaldığı, yedinci dönemden sonra ise negatif etkinin tamamen kaybolduğu gözlemlenmiştir. Elde edilen bulgulardan yola çıkılarak tespit edilen bu negatif ilişkide; cari açığın girdi ithalatından kaynaklandığı, artan üretimin de milli geliri olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir.

Şahin (2011); Türkiye’de cari açık sorunu ve cari işlemleri etkileyen faktörler ve finansmanında önemli paya sahip kısa vadeli sermaye akımları incelenmiştir. Çalışmada herhangi bir ekonometrik analiz yöntemi kullanılmamış olup bu olgular açıklanmış ve ilgili değerlendirmelere yer verilmiştir. Kısa vadeli sermaye girişleriyle finanse edilen cari açığın risk taşıdığı ve sürdürülemez olduğu sonucuna varılmıştır. Açığın finansmanında sıcak para girişi yerine ülkeye sabit yabancı yatırımların çekilmesi için özendirici politikalar uygulanması önerilmiştir.

Yılmaz ve Akıncı (2011); iktisadî büyüme ve cari açık arasındaki ilişki Türkiye ekonomisi için 1980-2010 arası dönemi yıllık verileri ile Granger nedensellik testi ve Johansen eşbütünleşme testi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda GSYH’den CİD (Cari İşlemler Dengesi) değişkenine doğru tek yönlü bir nedensellik tespit edilmiş, ancak CİD’den GSYH değişkenine doğru benzer bir ilişki bulunamamıştır.

Akbaş (2012); 20 OECD ülkesinde G7 ülkelerinde ve G7 ülkelerinin olmadığı 13 OECD ülkesinde 1990-2010 yılları arasında cari açık bağımlı değişken olup, kısa vadeli sermaye akımları ve iktisadî büyüme arasında ilişki olup olmadığı dinamik panel regresyon modelleri ile analiz edilmiştir. Değişkenler arasında uzun dönemli ilişki ve nedensellik ilişkisinin olup olmadığının test edilebilmesi için ise panel eşbütünleşme ve panel nedensellik testleri uygulanmıştır. Araştırmanın sonunda bu iki ülke grubunda, iktisadî büyümeden kısa vadeli sermaye akımlarına doğru tek yönlü, cari açık ve iktisadî büyüme arasında çift yönlü, kısa vadeli sermaye akımları ve cari açık arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Literatürde bu konu ile ilgili diğer çalışmalarda genellikle iki değişkenli analizler yapılmıştır. Bu çalışma, konu ile ilgili üç değişkeni bir arada analiz etmesi açısından literatürde önemli bir konuma sahiptir.

Göçer (2012); Türkiye’de cari açığın nedenleri, finansman kalitesi ve sürdürülebilirliği analiz edilmiştir. Cari işlemler açığının finansman kalitesi VAR modeliyle, sürdürülebilirliği Johansen ve VEC yöntemleri kullanılarak 1996-2012 dönemi incelenmiştir. Cari işlemler açığının zayıf bir düzeyde sürdürülebilir olduğu tespit edilmiştir.

Çakır (2012); Türkiye ekonomisi için cari açık ve iktisadî büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi 1992-2011 dönemi üçer aylık ve aylık verileri ile ekonometrik yöntemlerle incelenmiştir. Zaman serileri hem mevsimsellikten arındırılarak hem de arındırılmadan analiz edilmiştir. Mevsimsellikten arındırılmamış serilerin teorik beklentilerle uyumsuz olduğu çalışmanın işareti yönünden nedenselliğinin araştırılması sonucunda bulunmuştur. Bu nedenle mevsimsellikten arındırılmış sonuçlar güvenilir bulunmamıştır. Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular Türkiye’nin üretim yapısından kaynaklı büyüme arttığında ithalatın arttığını, ithalatın artmasından dolayı da cari açığın arttığını göstermektedir. Yani, diğer pek çok çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da cari açığın büyüme kaynaklı olduğu sonucuna varılmıştır.

Direkçi ve Kaygusuz (2013); Türkiye’de 1990Q:1-2012Q:4 döneminde yaşanan kısa vadeli sermaye akımlarının cari açık, faiz oranı, enflasyon oranı ve milli gelir üzerindeki etkileri ARDL sınır testi kullanılarak analiz edilmiştir. Kısa vadeli sermaye hareketlerinden ekonomik büyümeye doğru tek-yönlü nedensellik tespit edilmiştir. Ancak, kısa vadeli sermaye hareketlerinin iktisadî büyümeye olumlu katkısının ekonomik ve siyasi istikrarın olduğu dönemlerle sınırlanmıştır. Ayrıca reel faiz oranından da kısa vadeli sermaye hareketlerine doğru tek-yönlü bir ilişki saptanmıştır. Kısa vadeli sermaye hareketlerinin faiz oranına duyarlılığı Türkiye’ye yönelik sermaye hareketlerinde artışa neden olmuştur. Bu sermaye hareketlerinin giriş ve çıkış yaptığı dönemlerde olumsuz makroekonomik etkilerinin olduğu saptanmıştır. Bu etkilerin kısa vadeli sermayenin giriş yaptığı dönemlerde; döviz kurlarında, dış ticarete, enflasyon oranı üzerinde ortaya çıktığı gözlemlenirken çıkış yaptığı dönemlerde ise Merkez Bankası rezervlerinin azalması, kamu borç stokunda artış şeklinde ortaya çıktığı görülmüştür.

Şahin ve Muçuk (2014); Türkiye ekonomisi için cari açığın iktisadî büyüme üzerine etkisi 2002:1-2014:1 dönemi verileri alınarak zaman serisi analizi yöntemi kullanılarak araştırılmıştır. Diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de cari açık ve iktisadî büyüme arasında ters yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Cari açık sorunu gelişmekte olan ülkelerde ara malı ve yatırım malları ithalatından kaynaklanmaktadır.

Yalçınkaya ve Temelli (2014); BRICS ve MINT ülkeleri için iktisadî büyüme ve cari işlemler dengesi ilişkisi 1992-2013 verileri kullanılarak incelenmiştir. Çalışmada farklı ülkelerin zaman serileri kullanıldığından dolayı panel veri analizi yöntemi uygulanmıştır. Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi ve yönü, panel eşbütünleşme ve panel nedensellik testleri yardımıyla incelenmiştir. İktisadî büyümenin kısa ve uzun vadede cari işlemler dengesi

üzerinde etkili olduğu ve bunun hem BRICS hem de MINT ülkeleri için saptanmıştır. BRICS ve MINT ülkelerinin cari açık vererek büyüdükleri ve iktisadî büyümede meydana gelen artışın cari işlemler açığı üzerinde yol açtığı olumsuz etkinin MINT ülkelerinde yaklaşık iki kat daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır.

Oeking ve Zwick (2015); OECD ülkeleri için sermaye akımları ve cari işlemler dengesi arasındaki ilişki Granger nedensellik testi ve VAR analizi kullanılarak test edilmiştir. Kısa vadeli sermaye akımlarının ekonomik darboğazlarda cari işlemleri finanse ederken, iyileşmelerde ise dönüşümünü uyardıkları sonucuna varılmıştır.

Avcı (2015); Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde cari açık ve iktisadî büyüme arasındaki nedensellik ilişkisini bulmak için 1998Q:1-2014Q:1 verileri kullanılarak Türkiye üzerine Granger nedensellik testi ve VAR analizi ile yapılmıştır. Büyümeden cari açığa doğru ters yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Literatürdeki diğer çalışmalara ek olarak bu problemle ilgili ara mali üreten yerli endüstrinin desteklenmesinin yanı sıra ihracat yapan firmaların da desteklenmesi önerisi getirilmiştir.

III. Ekonometrik Yöntem ve Analiz

Bu kısımda BRIC ülkelerinin 2005-2014 yıllarına ait GSYH, kısa vadeli sermaye akımları ve cari işlemler dengesi verileri kullanılarak cari açığın nedensellik boyutu incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada Cari Açık (CA), Ekonomik Büyüme (EB) ve Kısa Vadeli Sermaye Akımları (KSA) arasındaki etkileşimi açıklayabilmek için bağımlı değişken olarak cari açık, bağımsız değişkenler olarak da ekonomik büyüme ve kısa vadeli sermaye akımları kullanılmıştır. Cari açık verisi için cari işlemler dengesi (Current Account Balance) değerleri, ekonomik büyüme verisi için yıllık GSYH'deki büyüme değerleri ve kısa vadeli sermaye akımları verisi için portföy yatırımları (milyon dolar) değerleri kullanılmıştır.

A. Veri ve Yöntem

Geçmiş gözlem değerlerinin analizi ile oluşturulan doğrusal bir denklemin elde edilmesi ile gelecek dönem gözlem değerlerinin tahmininde kullanılan doğrusal regresyon modeli oluşturulması amaçlanmıştır. Doğrusal regresyon modelleri hem her bir BRIC ülkesi için hem de tüm BRIC topluluğu için ayrı ayrı oluşturulmuştur. Bu nedenle her bir BRIC ülkesi için örneklem sayısı $n = 10$ iken tüm ülkelerin verilerinin bulunduğu BRIC topluluğu için örneklem sayısı $n = 40$ 'dir.

Tüm veriler 2005-2014 yılları arasındaki zamana bağlı yıllık zaman dilimlerinden oluşan zaman serileridir. Zamanın fonksiyonu olarak elde edilmiş verilerin oluşturduğu seriler *zaman serileri* olarak bilinir. Geleceğe dönük tahminler yapmanın en önemli yollarından biri olan zaman serilerinde birbirini izleyen gözlem değerlerinde zamana göre bağımlılık söz konusudur. Seriyeye

uyum sağlayacak bir fonksiyon ile gelecek gözlemler tahmin edilebilir. Zaman serileri uygulama alanları içerisinde ekonomik zaman serileri en başta gelen konular içerisinde yer almaktadır. Zamana bağlı bir seri ile çalışıldığında, gecikmeli iki zaman periyodundaki değişkenlerin arasındaki ilişkinin nedeni olan trend, konjonktürel dalgalanma, mevsimlik etki ve rastgele etkilerin kontrol edilmesi gerekmektedir.

Cari açığın finansmanı ve cari açıkla ekonomik büyümenin sürdürülebilir sürdürülememesi konusu son derece önemlidir. Çalışmanın bu bölümünde 2000–2014 yılları arasında dört BRIC ülkesinde cari açık üzerinde iktisadî büyüme ve kısa vadeli sermaye akımlarının etkili olup olmadığını analiz edilmektedir. Çalışma cari açık, ekonomik büyüme ve kısa vadeli sermaye akımlarını birlikte ele alan oldukça az sayıdaki çalışmalardan bir tanesidir. Bu nedenle alanında literatüre önemli katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Çalışmada tahmin edilen modelde cari açık bağımlı, iktisadî büyüme ve kısa vadeli sermaye akımları bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Cari açığın bağımlı değişken olarak kullanılmasının nedeni yapılan ampirik çalışmaların daha çok bu doğrultuda olmasıdır.

B. Ampirik Bulgular

Modelimizi tahmin etmeden önce panelde zaman boyutu olduğu için değişkenlerin durağanlığı sınanmıştır. Durağanlığın sınanmasında Im-Peseran ve Shin (2003) tarafından geliştirilen panel birim kök testi kullanılmıştır.

Tablo 7: Birim Kök Test Sonuçları

LLC Test Sonuçları		
Değişkenler	t İstatistiği	Olasılık Değ.
CA	-1.9806	0.0238
Y	-2.7528	0.0034
KSA	-3.4740	0.0003

Sonuçları Tablo 7’de yer alan LLC birim kök testi, değişkenlerin üçünün de seviyede birim kök içermediğini göstermektedir. Böylelikle Westerlund (2006) Panel Eşbütünleşme Testinin yapılabilmesi için tüm serilerin seviyede durağan olması gerekliliği ön şartı yerine getirilmiş olmaktadır. Westerlund (2006) Panel Eşbütünleşme Testi sonuçları Tablo 8’deki gibidir.

Tablodan da görüldüğü gibi, analizlerden elde edilen sonuçlara göre tüm istatistiklerde H_0 hipotezi reddedilmektedir. Bu durumda CA ve KSA, CA ve Y değişkenleri arasında uzun dönemli bir eşbütünleşme ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 8: *Westerlund Panel Eşbütünleşme Testi Sonuçları*

İstatistik	Değer	Z Değeri	Olasılık
CA Bağımlı Değişken, KSA Bağımsız Değişken			
Gt	-6.063	-10.321	0.000***
Ga	-17.673	-1.928	0.027**
Pt	-10.894	-7.186	0.000***
Pa	-22.489	-5.067	0.000***
CA Bağımlı Değişken, Y Bağımsız Değişken			
Gt	-3.476	-3.117	0.001**
Ga	-19.889	-2.686	0.004**
Pt	-8.561	-4.468	0.000***
Pa	-17.506	-3.201	0.001**

Not: *** $p < .01$, ** $p < .05$, * $p < .10$

Seriler arasında uzun dönemli bir ilişki tespit edildikten sonra hem uzun, hem de kısa dönem ilişkilerinin yönü ve katsayıları Vektör Hata Düzeltme Modeli kapsamında PMGE (Pooled Mean Group Estimation) ve MGE (Mean Group Estimation) kullanılarak tahmin edilebilmektedir.

Pesaran vd. (1999) tarafından geliştirilen PMGE, kısa dönem dinamiklerinin birimler arasında farklılaşmasına izin verirken, uzun dönem ilişkilerini homojen olacak şekilde kısıtlamaktadır. PMGE heterojen kısa dönem dinamikleri ile Dışsal Değişkenli Kendiyle Bağlı Model (Auto Regressive Distributed Lag-ARDL) dayanmaktadır (Işık vd., 2015).

MG (Mean Group) tahmincisi, ülkelerin bireysel ARDL modellerini tahmin etmekte kullanılmaktadır. Bu modelde, değişkenlerin uzun dönem için tektürel (homogeneity) ve kısa dönem için çöktürel (heterogeneity) varsayımlarına izin verilmemektedir.

Pesaran vd. (1999), panel ARDL modelini tahmin etmek için iki tahminci geliştirmiştir: MGE ve PMGE. MG tahmincisi, uzun dönem ARDL spesifikasyonundaki katsayılar üzerinde hiçbir kısıtlama yapmamakta ve bireysel ARDL tahminlerinde elde ettiği uzun dönem katsayılarının ortalamalarıyla katsayıların uzun dönem türevlerine ulaşmaktadır. Bu tahminci, panel üyeleri katsayılarının aynı olmasına izin vermemektedir. Bu nedenle, panel ARDL modelinde değişkenlerin uzun dönem tektürel (homogeneity) ve kısa dönem çöktürel (heterogeneity) varsayımlarının gerçekleşmesine izin vermektedir. Bununla birlikte model, alternatif model spesifikasyonları arasında tercih yapmak imkanını da sağlamaktadır. Bunun için, uygulamada model tahmin edilirken PMG veya MG tahmincilerinin tutarlılığını ve etkinliğini test etmek için, Hausman (1978) testi uygulanmaktadır (Erataş vd., 2015).

Tablo 9: PMGE Tahmincisi Sonuçları

D.CA	Katsayı	Std. Hata	zist.	P> z
ec				
Y	.8095277	.2389037	3.39	0.001
KSA	-384404.1	170765	-2.25	0.024
SR				
ec	-.1874324	.1192762	-1.57	0.116
Y D1.	.0591215	.1200151	0.49	0.622
KSA D1.	65861.93	19839.94	3.32	0.001
sabit	.255887	.4259127	0.60	0.548

Cari Açık ile Kısa vadeli sermaye akımları ve büyüme değişkenleri arasındaki ilişki, PMGE ve MGE ve Hausman testi ile test edilmiş. Tablolar bir bütün olarak değerlendirildiğinde; Hausman test istatistik değeri 1.28 olarak bulunmuştur. Buna göre H_0 hipotezi reddedilmemiştir. Yani PMGE daha doğru sonuçlar vermektedir. Çalışmada kolaylık olması açısından sadece PMGE tahmincisinin sonucu tablolaştırılmıştır.

Tablo 10: Hausman Testi Sonucu

Hausman Testi	(b)	(B)	(b-B)	Sqrt[diag (V_b-V_B)]
	mge	pmg	Difference	S.E.
Y	-.5245859	.8095277	-1.334114	1.299661
KSA	-98119.98	-384404.1	286284.2	252951.3
chi2(1) = (b-B)'[(V_b-V_B)^(-1)](b-B) =				1.28
Prob>chi2 =				0.2577

Bu sonuca göre, analiz sonucundan çıkan katsayı homojen ve pozitifdir. Bununla birlikte, hata düzeltme parametresi anlamlıdır. Bu parametrenin sıfırdan küçük olması anlamlı olduğunu göstermektedir ve değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki mevcuttur. Hata düzeltme parametresi aynı zamanda serilerin durağan olmamasından kaynaklanan kısa dönem sapmalarının bir sonraki dönemde dengeye gelme hızını ortaya koymaktadır. Buna göre, bir dönemde oluşan dengesizliklerin yaklaşık %18'i bir sonraki dönemde düzelecek ve uzun dönem dengesine yaklaşması sağlanacaktır. Y değişkeni uzun ve kısa dönem katsayıları sırasıyla, 0.809 ve 0.059 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre büyümede meydana gelen %1'lik bir artış uzun dönemde cari açığı yaklaşık %0.809, kısa dönemde ise %0.059 oranında artıracaktır. KSA değişkeni uzun ve kısa dönem katsayıları sırasıyla, 0.38 ve 0.65 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre kısa vadeli sermaye akımlarında meydana gelen %1'lik bir artış uzun dönemde cari açığı yaklaşık %0.38 azaltacağını, kısa dönemde ise %0.65 oranında artıracaktır.

III. Sonuç

Cari açık hem gelişmiş, hem de gelişmekte olan ülkeler için istenmeyen bir durumdur. Ayrıca gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde cari açığın ortaya çıkış nedenleri farklıdır. Gelişmekte olan ülkelerin ihracat için gerekli olan ara ve yatırım malları ile yeterli düzeyde teknoloji ve beşeri sermayeye sahip olmamaları halinde, bu ülkelerde ihracat ithalata bağımlı olmaktadır. Dolayısıyla, ekonomik büyüme için son derece önemli olan ihracat artışı ile birlikte cari açık da artmaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise cari açık daha çok kısa vadeli finansman sorunlarından kaynaklanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde iktisadi büyüme ile birlikte cari açığa artış yaşanması gerçekleşmemektedir.

Cari açığı finanse etmenin bazı yöntemleri vardır. İlk olarak cari açık, ödemeler bilançosunun diğer bir kalemi olan sermaye işlemleri ile finanse edilebilir. Sermaye işlemleri cari açığı karşılamada yetersiz kalırsa resmi rezervler kullanılabilir. Ülkenin yeterli miktarda resmi rezervi olmadığı durumlarda ise ödemeler bilançosunun diğer bir kalemi olan net hata ve noksanlar kullanılabilir. Son olarak, ülkenin toplam döviz kaynakları cari açığı finanse etmek için yeterli değilse IMF, Dünya Bankası vb. kuruluşlardan dış borçlanma yapılabilir.

Cari açığın finansmanı gelişmiş ülkelere kıyasla gelişmekte olan ülkelerde daha büyük sorunlar meydana getirebilmektedir. Sermaye akımları cari açığın finansmanında sık başvurulan araçlardan biri olmasına rağmen uzun vadede cari açık makroekonomik istikrar için tehlike arz etmektedir. Dolayısıyla, cari açığı finanse etmek yerine cari açığın nedenlerinin iyi analiz edilip bu sorunların giderilmesi uzun vadede daha yapıcı bir çözüm yoludur. Sermaye her zaman bir ülkeye yönelmeyebilir. Sıcak para olarak ifade edilen kısa vadeli sermaye akımları bir ülkeye ani giriş-çıkış yapabilmektedir. Bu tür yatırımların kalıcılığı tartışma konusudur. Ayrıca, merkez bankasının rezervleri de her zaman yeterli miktarda olmayabilir. Böyle bir durumda da cari açık ekonomi için sorun teşkil edebilir. Cari açığı finanse etmek için her zaman dış borç kullanmak da mümkün olmayabilir.

Çalışmada elde edilen sonuçlara bakıldığında, ekonomik büyümenin cari açığı hem uzun hem de kısa dönemde bir miktar arttıracığı yönündedir. Söz konusu BRIC ülkeleri IMF'ye göre "yeni endüstrileşmiş ülkeler" statüsünde olduğundan bulunan sonuç gelişmekte olan, henüz gelişmiş ülke statüsünde olmayan, ekonomilerin ekonomik büyüme ile cari açığın artacağı sonucu teori ile uyuşmaktadır. Bununla birlikte, kısa vadeli sermaye akımlarının kısa dönemde cari açığı arttıracığı ve uzun dönemde ise cari açığı azaltacağı yönünde bulduğumuz sonuç, teori ile çelişmektedir. Genellikle yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlar, kısa dönemde sermaye akımlarının cari açığı azalttığı, fakat uzun dönemde ise cari açığı arttırdığı yönünde olmuştur. Söz konusu ülkelerde sermaye kontrollerinin aniden kaldırılması ülke ekonomilerini kırılgan hale getirmektedir. Bu ülkeler için finansal istikrarın sağlanabilmesi için güçlü yapısal reformların yapılması gerekmektedir.

Kaynaklar

- Akbaş, Y.E. (2012), Ekonomik Büyüme, Cari Açık ve Kısa Vadeli Sermaye Akımları Arasındaki Karşılıklı İlişkilerin İncelenmesi: OECD Ülkeleri Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, SBE.
- Araz, S. (2015), “Küresel Güney ve BRICS Ülkeleri”, <http://akademikperspektif.com/2015/02/25/kuresel-guney-ve-brics-ulkeleri/> (Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2016).
- Atabay Baytar, R. (2012), “Türkiye ve BRIC Ülkeleri Arasındaki Ticaret Hacminin Belirleyicileri: Panel Çekim Modeli Analizi”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi SB. Dergisi*, 11(21)/ Bahar 2012-1, 403-424.
- Avcı, S. (2015), Cari Açık ve Ekonomik Büyüme İlişkisi-Türkiye Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi SBE.
- Bitzis, G., Paleologos, John M. and Papazoglou, C. (2008), “The Determinants of the Greek Current Account Deficit: The EMU Experience”, *Journal of International and Global Economic Studies*, 1(1), 105-122.
- Chinn, M. and Prasad, E.S. (2000), Medium-Term Determinants of Current Accounts in Industrial and Developing Countries: an Empirical Exploration, Massachusetts: *National Bureau of Economic Research (NBER) Working Paper Series*, No: 7581.
- Çakır, A. (2012), Cari Açık-Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi SBE.
- Direkçi, T. ve Kaygusuz, S. (2013), “Kısa Vadeli Sermaye Hareketlerinin Makroekonomik Değişkenler ile Olan Etkileşimi: Türkiye Örneği”, *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, (5)9, 28-42.
- Dolgikh, E. and Kokin, S. (2009), “The Chinese and the other BRIC Countries: The Comparative Analysis”, 16th *International Conference on Management Science and Engineering*, Moscow, 14-16 September 2009, In: Conference Proceedings (Editors: H.Lang and Y.Yang), 885-889.
- Elbasan, P. (2011), “BRICS: Çok Kutuplu Bir Dünyaya Doğru”, <http://www.bilgesam.org/incele/86/-brics-cok-kutuplu-bir-dunyaya-dogru/#V7QkopiLTIU>, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2016.
- Erataş, F., Başçı, N.H. ve Çınar, S. (2015), “Para Arzının Post Keynesyen Yorumu: Gelişmiş Ülkeler Örneği”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(15), 398-409.
- Frank, W.P. and Frank, E.C. (2010), “International Business Challenge: Can The BRIC Countries Take World Economic Leadership Away from the Traditional Leadership in the Near Future?”, *International Journal of Arts and Sciences*, 3(13), 46-54.
- Freund, C. and Warnock, F. (2005), “Current Account Deficits in Industrial Countries: The Bigger They are, the Harder They Fall?”, Massachusetts:

- National Bureau of Economic Research (NBER) Working Paper Series*, No: 11823.
- Göçer, İ. (2012), “Türkiye’de Cari Açığın Nedenleri, Finansman Kalitesi ve Sürdürülebilirliği: Ekonometrik Bir Analiz”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*. 8(1), 213–242.
- Gök, B. (2008), Türkiye’de Cari Açık ve Kısa Vadeli Sermaye Hareketleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi SBE.
- Güngör, B. (2010), Türkiye’de Cari İşlemler Hesabı Dengesi ve Portföy Yatırımları İlişkisi, Yayınlanmamış YL Tezi, Ege Üniversitesi SBE.
- Herwartz, H. and Siedenburg, F. (2007), “Determinants of Current Account Imbalances in 16 OECD Countries: An Out-of-Sample Perspective”, *Review of World Economics*, 143(2), 349–374.
- Hitt, M.A., H. Li and W.J. Worthington (2005), “Emerging Markets as Learning Laboratories: Learning Behaviors of Local Firms and Foreign Entrants in Different Institutional Contexts”, *Management and Organization Review*, 1, 353–80.
- Im, K.S., Pesaran, M.H. and Shin, Y. (2003), “Testing for Unit Roots in Heterogeneous Panels”, *Journal of Econometrics*, 115, 53–74.
- Işık, H.B., Kılınç, E.C. ve Bilgin, O. (2015), “Tarım Kredilerinin Tarımsal Üretim Üzerindeki Etkisi”, *EY International Congress on Economics II “Growth, Inequality and Poverty”*, Ankara/Turkey: November 5–6.
- Kandil M. and Greene J. (2002), The Impact of Cyclical Factors on the US Balance of Payments, Washington: *IMF Working Paper*, No: WP/02/45.
- Kostakoğlu, S.F. ve Dibo, M. (2011), “Türkiye’de Cari Açık ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin VAR Yöntemi ile Analizi”, Eskişehir: *Anadolu International Conference in Economics II (EconAnadolu 2011)*, June 15–17.
- Lebe, F., Kayhan, S. Adıgüzel, U. and Yiğit, B. (2009), The Empirical Analysis of the Effects of Economic Growth and Exchange Rate on Current Account Deficit: Romania and Turkey Samples. *Journal of Applied Quantitative Methods*, 4(1), 69–81.
- Morsy, H. (2009), “Current Account Determinants for Oil-Exporting Countries”, *IMF Working Paper*, No: 28, 1-13.
- Narin, M. ve Kutluay, D. (2013), “Değişen Küresel Ekonomik Düzen: BRIC, 3 G ve N–11 Ülkeleri”, *ASOMEDYA*, Ocak–Şubat 2013, 31–50.
- Oeking, A. and Zwick, L. (2015), On the Relation between Capital Flows and the Current Account, Bochum: *RUHR Economic Papers*.
- O’Neill, J. (2001), “Building Better Global Economic BRICs”, New York: *Goldman Sachs Global Economics*, Paper No: 66.
- O’Neill, J. (2013), The Growth Map: Economic Opportunity in the BRICs and Beyond, New York: Portfolio.

- Özsoylu, A.F. ve Algan, N. (2011), Dünya Ekonomisinin Yeni Aktörleri: BRIC (Brezilya–Rusya–Hindistan–Çin), Adana: Karahan Kitabevi.
- Pesaran, M.H., Shin, Y. and Smith, R.J. (1999), “Pooled Mean Group Estimation of Dynamic Heterogeneous Panels”, *Journal of the American Statistical Association*, 94, 621–634.
- Prasad, E.S., Rajan, R.G. and Subramanian, A. (2007), Foreign Capital and Economic Growth, Massachusetts: *National Bureau of Economic Research (NBER) Working Paper Series*, No: 13619.
- Sandalcılar, A. (2012), “Türkiye’nin BRIC Ülkeleriyle Ticari Potansiyeli: Panel Çekim Modeli Yaklaşımı”, *Journal of Yaşar University*, 25(7), 4.164–4.175.
- Şahin, A. (2008), “Hindistan Raporu”. Güney Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi, <http://www.setav.org/ups/dosya/28432.pdf>, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2016.
- Şahin, İ. and Muçuk, M. (2014), The Effect of Current Account Deficit on Economic Growth: The Case of Turkey, Reykjavik: *11th International Academic Conference*.
- Turguter, Y. (2011), Türkiye Ekonomisinde Cari İşlemler Açığı ve İktisadi Büyüme İlişkisinin Analizi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi SBE.
- Tarı R. ve Bozkurt, H. (2006). “Türkiye’de İstikrarsız Büyümenin Var Modelleri İle Analizi (1991.1–2004.3)”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, (4), 12–28.
- Telatar, O.M. ve Terzi, H. (2009), “Türkiye’de Ekonomik Büyüme ve Cari İşlemler Dengesi İlişkisi”, *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2(23), 119–134.
- Westerlund, J. (2006), “Testing for Panel Cointegration with Multiple Structural Breaks”, *Oxford Bulletin of Economics & Statistics*, 68, 101–132.
- Wilson, D. and Purushothaman, R. (2003), “Dreaming With BRICs: The Path to 2050”, New York: *Goldman Sachs Global Economics*, Paper No: 99.
- Yalçınkaya, Ö. ve Temelli, F. (2014), “Ekonomik Büyüme ile Cari İşlemler Dengesi Arasındaki İlişki: BRICS ve MINT (1992–2013)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 19(4), 201–224.
- Yılmaz, Ö. ve Akıncı, M. (2011), “İktisadi Büyüme ile Cari İşlemler Bilançosu Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği”, *Atatürk Üniversitesi SBE*, 15 (2): 363–377.
- Zengin, E. ve Ayaz, M. (2014), “Sosyal Sermaye Ölçütleri ve Türkiye”, Türkçe Konuşan Ülkelerin Kalkınması İçin Ulusal Stratejiler, *V. Türk Dünyası Sosyologlar Birliği Kongresi Materyalleri*, Almatı: 25–26 Nisan 2014, 281– 291.

www.worldbank.org

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>